

L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ A TARRAGONA DURANT EL PERÍODE REPUBLICÀ: UN ESTUDI DES DE LA PREMSA

L'educació i la República

En proclamar-se Segona II República, els dirigents escollits van trobar-se amb un alt grau d'analfabetisme i unes infraestructures, en el camp de l'ensenyament, precàries. Hi ha dades prou significatives que ho corroboren, l'analfabetisme era d'un 24% entre els homes i d'un 39,4% entre les dones.

Durant els primers anys del període republicà, l'anomenat bienni reformador, hi hagueren les millors condicions per reformar el sistema educatiu. A Catalunya es va avançar molt ràpid. Abans que s'aprovés l'Estatut, la Generalitat ja havia creat nous organismes per al foment de l'ensenyament: una Escola Normal de Mestres catalana, els instituts-escola, cursos de català... Fou també durant el bienni reformador quan s'aprovà el decret de bilingüisme.

El bienni negre, 1934-1936, significà una marxa enrera de tot el que s'havia fet fins aquell moment. A Catalunya el govern de la CEDA, després dels fets d'octubre, va practicar una política molt dura. La Conselleria de Cultura de la Generalitat va estar sense titular fins a la primavera del 35, període durant el qual els serveis de cultura passaren a dependre del governador general de Catalunya. En matèria educativa les conseqüències van ser desastroses: se suspengué l'autonomia universitària, el patronat escolar de Barcelona i molts dels professors que havia designat la Generalitat foren suspesos de sou.

Quan reneix la Generalitat, amb el triomf del Front Popular, s'intentarà resseguir el camí emprès pel Ministeri d'Instrucció Pública.

L'any 1936, quan comença la Guerra Civil, la Generalitat iniciarà un camí propi. Companys formà un govern de concentració. Es crearen organismes col·legiats per tal d'atendre les qüestions més fonamentals. Així nasqué el Comitè de l'Escola Nova Unificada (CENU).

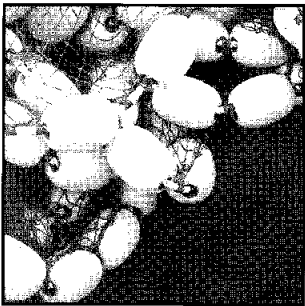
A la nostra ciutat, en començar la República, l'Estat i el municipi s'uniren per crear un patronat escolar que reformà el panorama educatiu. S'arribaren a construir 75 noves aules, es crearen cantines escolars, s'organitzaren sessions de cinema pels infants i, fins i tot, els alumnes començaren a sortir de les aules per anar a fer classes de coses a la muntanya de l'Oliva o a la platja. També es crearen una Escola de Belles Arts, l'any 1934, un Institut-Escola per a la Dona, i un Institut de Cultura Social.

El primer i el segon ensenyament

El primer ensenyament experimentà un gran canvi. A part de la solució que Marcel·lí Domingo, ministre de Instrucció Pública, donà a la manca d'escoles, es produí una orientació totalment nova a l'escola pública espanyola amb una nova legislació que introduí el laïcisme, la coeducació (prohibida taxativament durant el bienni negre) i el bilingüisme.

El Comitè de la Llengua de la Generalitat havia elaborat la llei que regulava, entre altres coses, la simultaneïtat del català i el castellà a partir dels vuit anys escolars, no cronològics, l'adopció del principi pedagògic que l'aprenentatge de la llengua s'ha de basar necessàriament a partir de la llengua parlada, i el fet que si els pares desitjaven que els seus fills només aprenguessin en castellà ho haurien de comunicar per escrit.

Els dirigents republicans eren conscients de la importància que tenia l'educació en tots els seus camps. Tot i aquest interès i les grans inversions econòmiques, en el camp de la catalanització els resultats no van ser tan positius com es creia que serien en un principi. Així ho explicava el *Diari de Tarragona*:

...els resultats no són els que la previsió no massa optimista autoritzava d'esperar. I justament allà on la lentitud en la catalanització ha estat més notable ha estat en l'escola privada que, amb més llibertat de moviment oficial, tenia més expedient adaptar-se a l'esperit del temps... (Diari de Tarragona núm. 189. 6-VII-1932)

Quan es va voler regularitzar l'ús del català a les escoles, hom va topa amb molts problemes. La resistència de moltes escoles religioses a adaptar-se als nous plans la radicalització de les posicions més catalanistes i, per últim, la resistència de qui creia que el decret discriminava els castellanoparlants.

Fins i tot molts intel·lectuals, com Ortega i Gasset i Unamuno, van sumar-se al debat dient que existia discriminació amb els castellanoparlants. Dins del grup de persones que creien que el decret de bilingüisme feia poc pel català, es deia que si als castellanoparlants se'ls donava la possibilitat de cursar tots els estudis en castellà, per quina raó no es podia fer a la inversa? Per què no hi havia aules per a qui volia l'ensenyament exclusivament en català?

L'ensenyament al cent per cent en català només era present en escoles privades, però a la nostra ciutat no hi havia cap col·legi d'aquest tipus.

Un altre dels factors que restringí la introducció de la nostra llengua va ser que molts professors només la coneixien de manera parlada, no pas escrita, i no es redactà cap llei que establís l'obligatorietat de la coneixença del català entre els mestres, tot i això, el Comitè de Llengua oferí classes de català per correspondència.

En l'alumnat, l'aprenentatge de la nostra llengua es potenciava amb activitats extraescolars organitzades per diferents entitats. Un exemple és el concurs que l'Ajuntament de Tarragona convocava:

...bases: 1-Podran pendre part alumnes (dels dos sexes) de les escoles nacionals i municipals [...] 3-Hi han dues categories: majors de deu anys i menors. [...] 5- Hi hauran dues proves, escriptura al dictat i una de lectura [...] 8-Els premis seran llibres [...] (Diari de Tarragona núm. 143. 10-VI-1932)

L'impuls del català a la secundària no va ser tan gran com en la primària. Es creia que l'alumne adolescent coneixia les dues llengües, no com els infants que només sabien la materna, i per tant no tenia cap problema si se li impartien les assignatures en castellà. A Tarragona només existia un centre de segon ensenyament, el Martí d'Ardenya, però gràcies al decret d'octubre de 1933 se'n creà un altre, l'Institut-Escola per a noies. Aquest centre depenia de la Generalitat de Catalunya, i per tant no va haver-hi cap tipus de problemes a l'hora d'introduir-hi el català en el seu funcionament. Per contra, a part d'activitats extraescolars com la festa de llibre, en el Martí d'Ardenya va ser impossible.

Fora de l'ensenyament primari podem destacar que a l'Escola de Treball, entitat que des de 1927 estava sota els auspicis de la Federació Obrera Local, s'impartien les classes en català.

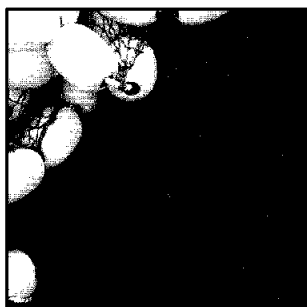
L'Escola Normal de Mestres i la introducció de la llengua catalana

L'Escola Normal havia de ser un dels pilars per la reforma de l'ensenyament. A Tarragona es començà per canviar la seva ubicació, es traslladà de l'edifici a la plaça dels Artillers del Setge, actual plaça dels Infants, a una nova construcció a la carretera de Barcelona, on ara hi ha l'escola del Miracle.

L'ensenyament del català s'inicià poc després de la implantació del nou règim polític. Montserrat Bertran i el Sr. Galés, tots dos mestres de la Normal, inicien l'organització de la càtedra de català que dependrà del seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona; Pompeu Fabra en serà l'inspector. Aquesta càtedra, a part d'organitzar les classes dins l'horari lectiu, organitzarà diversos cursets i a més s'encarregarà d'impartir classes a l'escola d'estiu.

L'Escola Normal tingué moltes dificultats a l'hora d'endegar un ensenyament en català. D'una banda el Ministeri d'Instrucció Pública havia mostrat una actitud ambigua. I de l'altra banda en el propi funcionament burocràtic de l'escola hi va haver problemes, ja que molts funcionaris es resistien a utilitzar el català en el funcionament intern de l'escola. L'Estatut disposava que hom podia fer servir la llengua catalana en les seves relacions amb la República, però a la Constitució aquest tema no quedava clar.

Un exemple, que hem pogut recollir a les planes del *Diari de Tarragona* en diversos articles, és l'enfrontament que va tenir un alumne amb un funcionari quan aquest no el va voler atendre en català a secretaria. Aquest petit incident va fer que la catalanització de la Normal passés a ser un tema candent, així ho demostren els diversos articles sobre la Normal que van anar sortint al *Diari de*

Tarragona. La Sra. Bertran, professora del centre, intentà aclarir l'assumpte demanant que el director del centre, el Sr. Sancho, expliqués la seva posició en l'afer de l'alumne i en la política lingüística a seguir, però aquest no va voler pronunciar-se.

El *Diari de Tarragona* va seguir la seva campanya en pro de la catalanització d'un centre de formació tant important. El problema, però, era de fons, el Ministeri d'Instrucció Pública havia errat en la seva política d'ensenyament, així ho denunciava el periòdic:

...les repetides denúncies [...] han produït un estat d'opinió, no pas apassionat però sí enèrgic, per tal de fer arribar al parlament de Catalunya la seva veu [...] el Conseller de Cultura de la Generalitat, sr. Ventura i Gassol. Aquest diu: [...] cada dia es va palesant més l'error que va constituir la solució que les Corts de la República van donar a la qüestió de l'ensenyament [...] El govern i el parlament de Catalunya -afegeix- no han de descansar procurant els mitjans necessaris per a salvar aquest error que tant ens perjudica... (*Diari de Tarragona* núm. 119. 26-V-1933)

La pressió del diari forçà l'actuació directa dels organismes oficials per tal d'acabar amb les irregularitats de la Normal:

...l'Ajuntament ha pres l'acord unànim d'adreçar-se al Conseller de Cultura de la Generalitat, al rector de l'Autònoma (superior jeràrquic directe de la Normal) i a la direcció General d'Ensenyança de la República, per demanar la suspensió immediata en els càrrecs del Director i professor de l'esmentat centre docent, del sr. Sancho i Barneda, i en els de secretària i professora, la senyora Lluïsa Alonso [...] i per que vegi el lector l'amplitud d'aquesta protesta direm que ultra pels més prestigiosos noms dels estaments [...] des de la Lliga fins al Bloc Obrer Camperol i Joventut Comunista [...] Diguem que els atropellaments de tota mena no tenen fi ni compte [...] suspensos als alumnes que més distingien llur catalanitat, els quals traslladen la seva matrícula a les Normals de Lleida i de Barcelona per tal de fugir de la persecució... (*Diari de Tarragona* núm. 229. 21-VII-1934).

Com podem veure gairebé totes les forces democràtiques van emprendre accions de protesta. Però, el diari *La Cruz* respon aquesta campanya titllant tots els qui estan a favor de "catalanistes hitlerians", dient que s'havia polititzat el tema:

...si el sr. Sancho no s'ha comportat dignament [...] no és convenient que aquesta circumstància l'aprofitin altres estaments per iniciar una campanya de sectarisme, no contra el fet inicial sinó contra les persones, que en us del seu dret, discrepen ideològicament dels seus dretactors [...] Del sr. Sancho, Ribera, Alonso i Nogueras s'han dit coses molt gruixudes [...] si un porta els elàstics de la bandera catalana i té pegat el calendari a la cuina d'en Macià, té tots els defectes perdonats i és un home amb tots els drets: però si llegeix el *Quijote* i el *Debate* és persona sospitosa [...] Aquest estat passional perjudica als catalans i cal reaccionar centrant els temes i no treure conseqüències polítiques de principis purament professionals... (*La Cruz* núm. 10770. 14-VIII-1934)

Finalment, l'abril de 1936, l'afer de la Normal acabarà amb el cessament del seu director. Així ens ho relaten al *Diari de Tarragona*:

...Ha estat publicada a la Gaceta una disposició per la qual cessa en el càrrec el sr. Miquel Sancho i Barreda. I es fa la designació de la sra. Montserrat Bertran, per a substituir-lo en aquell càrrec [...] Acabarem amb uns mots de regrecament als il·lustres tarragonins Marcel·lí Domingo i Ventura Gassol, ministre d'Instrucció Pública i Conseller de Cultura, respectivament, per haver escoltat i atès el que demanàvem que en bé de la Normal de Maestres de Tarragona fes sentir la seva veu, la Justícia... (*Diari de Tarragona* núm. 82. 10-IV-1936)

L'ensenyament del català i les entitats privades

Com hem pogut anar veient l'ensenyament del català no podia arribar a tothom, aquest buit va ser el que motivà diverses entitats privades, associacions, partits polítics..., a organitzar activitats en pro de difondre la llengua. A continuació podem veure quins eren els organismes que tenien més ressò en aquest àmbit:

-Palestra

Fou una associació fundada a Barcelona l'any 1930. El seu objectiu era el d'educar la joventut catalana en un sentit global. Aquesta entitat editava unes planes al *Diari de Tarragona* cada setmana. En cada edició incloïa un comentari gramatical d'algun mot en català, a més organitzava cursos d'història, gramàtica, geografia i dret civil català.

Oferia els seus serveis de correcció i organitzava concursos de lectura i escriptura catalana.

-Ateneu de Tarragona

Com hem pogut comprovar a les pàgines del *Diari de Tarragona*, l'Ateneu oferia classes i serveis de correcció per als seus socis, això sí, les noies ho feien en aules per separat.

-Acadèmies i privades i organismes depenents de partits polítics

Al diari hi trobem anuncis de centres d'ensenyament privats, com l'acadèmia Cots i l'escola Francesa que impartien classes de català. Els partits polítics també se sumaven a l'oferta, no era estrany trobar classes organitzades pel Centre Catalanista Republicà o per l'Acció Popular Catòlica.

-Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC)

Aquesta entitat va néixer l'any 1889, la seva tasca era la de fomentar l'ensenyament en català en tots els seus graus, mitjançant la creació de centres d'ensenyament en català, la publicació de llibres de text i la difusió de la nostra cultura. L'any 1930 la Protectora tenia cinc mil socis que durant el període republicà anaren augmentant fins arribar a ser vuit mil.

La tasca que l'APEC va fer a Tarragona des del 1931 al 1936 va ser molt intensa. Durant el primer any republicà es va potenciar la Protectora i es va fer campanya per captar socis. Veiem com el delegat tarragoní de l'entitat, Alfred Gilbert, visità al governador civil per demanar-li suport:

...Sortosament, per fi, podrà normalitzar-se a casa nostra la gestió de la Protectora, cosa que no ha estat possible per obra de l'esperit intransigent dels darrers representants de la monarquia al Govern Civil... (Diari de Tarragona núm. 110. 26-IV-1931)

L'APEC, tal com hem dit abans, editava llibres de text en català i, per tal que aquests arribessin als mestres, s'organitzaven exposicions a les llibreries:

...Per tal de donar a conèixer l'esforç que realitza la secció editorial de la Protectora per poder posar a l'abast de les escoles catalanes material d'ensenyament del més digne, dintre de poc temps realitzarà la Comissió Delegada a Tarragona una exposició dels seus llibres i quaderns d'escriptura a l'aparador de la vídua d'Anguela, que, patriòticament, l'ha ofert a aquest fi... (Diari de Tarragona núm. 25. 1-II-1935)

L'APEC també va aportar material a les biblioteques. El *Diari de Tarragona* es fa ressò d'aquestes donacions: a l'Escola de Treball (*Diari de Tarragona* núm. 167. 17-VII-1931), al Foment de la Sardana de l'Harmonia i un altre cop a l'Escola de Treball (*Diari de Tarragona* núm. 67. 18-III-1932).

L'associació creia que el decret que regulava l'ús del català a les escoles era insuficient, no veien amb bons ulls el bilingüisme, i a part el trobaven antipedagògic. Per això, des de l'APEC, s'organitzen i subvencionen classes de català i, fins i tot, cursos fets per ràdio, a càrrec de Lluís Icart.

Però el que amb més expectació es va rebre a Tarragona va ser la campanya que l'APEC va fer per construir una escola catalana. L'any 1933 existien vint-i-quatre escoles d'aquest tipus, on les classes s'impartien en la seva totalitat en català. Onze dels col·legis estaven situats a Barcelona i els altres tretze a la resta de Catalunya, però a les nostres terres no n'hi havia cap.

La pròpia Associació va iniciar una campanya per captar socis. I per aconseguir-ho, el primer que fa és explicar al gran públic el que és una escola catalana:

...si us diguéssin que l'escola catalana és una escola on es fa catalanisme, o on només s'ensenyen en un marc estretíssim, les coses catalanes, no us el creguéssiu pas.

...significa renovació pedagògica, és el sentiment de la pròpia consciència pedagògica [...] Per això l'Escola Catalana es troba a tot arreu de Catalunya on hi ha un mestre que té consciència pedagògica... (Diari de Tarragona núm. 285. 21-XII-1935)

L'argument de la campanya serà molt simple:

...a casa vostra l'infant parla en català. No per consciència ni per imposició aliena, sinó per llei natural [...] Heu de continuar el camí que naturalment ha emprès. A Catalunya heu d'ensenyar-lo en català... (Diari de Tarragona núm. 285. 21-XII-1935)

La creació d'una escola primària a Tarragona només era un dels passos que l'APEC pretenia realitzar, el Ier Congrés Nacional de l'APEC, celebrat l'abril de 1936, va concloure amb el propòsit de fer arribar el català a tots els graus de l'ensenyament.

EVA MARRUGAT MAS

Bibliografia

CARBONELL, Jaume	<i>L'Escola Normal de la Generalitat 1931-1939</i> . Ed. 62. Barcelona, 1977
MUÑOZ, M. Jesús	<i>Tarragona 1923: Crisi econòmica i postures ideològiques davant del cop d'estat</i> . Ed. Ajuntament de Tarragona. Tarragona, 1987
NAVARRO, Ramon	<i>L'educació a Catalunya durant la Generalitat</i> . Ed. 62. Barcelona, 1979
SALLES, Anna	<i>La República i la Guerra Civil</i> . Ed. Vicens Vives. Barcelona, 1992
VIRGILI i SANROMÀ, J. P.	<i>Tarragona i la seva premsa 1900-1980</i> . Ed. Hemeroteca de Tarragona. Tarragona, 1980
DDAA	<i>Llengua i educació en una perspectiva històrica</i> . Ed. Eumo. Vic, 1984
DDAA	<i>Història del Camp de Tarragona</i> . Ed. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1989